

ИЛИМИЙ ЖУРНАЛИСТИКАНЫ, КОММУНИКАЦИЯНЫ ЖАНА ЖАРАНДЫК
ИЛИМДИ ӨНҮКТҮРҮҮ ФОНДУ

ФОНД РАЗВИТИЯ НАУЧНОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ, КОММУНИКАЦИИ И
ГРАЖДАНСКОЙ НАУКИ

DEVELOPMENT FUND OF SCIENCE JOURNALISM, COMMUNICATION AND
CITIZEN SCIENCE

Турусбеков көчөсү 109/3, 504-кеңсе, 720001, Бишкек, Кыргыз республикасы
Ул. Турусбекова 109/3, офис 504, 720001, Бишкек, Кыргызская Республика
109/3 Turusbekov St, office 504, 720001, Bishkek, Kyrgyz Republic

elilimfoundation.info@gmail.com; elilimfoundation.director@gmail.com

Эл Илим коомдук фондунун 2025-жыл үчүн отчету

Жалпы маалымат

«Илимий журналистиканы, коммуникацияны жана жарандык илимди өнүктүрүүнүн Эл Илим» коомдук фонду Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин каттоосунан 2025-жылдын 20-мартында өттү.

Фонддун негиздөөчүсү - журналист **Улан Эшматов**;
Байкоочу кеңешинин төрагасы - журналист **Мырзакат Тыналиев**;
Ревизору - журналист **Таалайгүл Чабдарова**.

«Эл Илим» санарип журналы

Фонддун Уставында каралган максат-милдеттерди аткаруу, атап айтканда глобалдык Интернет тармагында кыргыз тилинде илимий-элдик (популярдуу), илимий-маалыматтык, илимий-техникалык контентти жаратуу жана кеңейтүү, ага катар илимий билимди кеңири аудиторияга жайылтуу, STEM багытындагы билимдин кыргыз тилинде жеткиликтүүлүгүнө салым кошуу үчүн фонддун «Эл Илим» санарип журналы 2025-жылдын 27-августунан тарта ишке киргизилип, коомчулукка сунушталды.

Кыргыз тилиндеги алгачкы илимий-элдик (популярдуу) «Эл Илим» санарип журналы жана анын мазмундук структурасы Эл Илим коомдук фондунун

негиздөөчүсү, журналист **Улан Эшматов** жана фонд менен кызматташкан журналист **Заирбек Бактыбаев** тарабынан түзүлдү.

2025-жылдагы иш көрсөткүчтөрү

Эл Илим коомдук фонду 2025-жыл ичи фонддун «Эл Илим» журналында глобалдык илим менен технологиядагы изилдөөлөрдүн соңку багыттары боюнча англис тилиндеги булактардан автордук укук жагынан бардык эреже-талаптарды сактоо менен которуу жана алардагы маалыматтардын негизинде жазуу жолу менен **61 000 сөз** же **450 000 белги** көлөмүндөгү текстти кыргыз тилинде жарыялады.

Ал эми Эл Илим коомдук фондунун журналисттери жана фонд менен кызматташкан авторлор тарабынан табигый илимдин жана технологиянын ар кыл багыттары боюнча жарыяланган илимий-элдик (популярдуу) макалалардын тексттик көлөмү **15 миң сөз** же **100 000 белги** болду.

Улуттук программалар менен шайкештик

Эл Илим коомдук фондунун 2025-жылы аткарган жана алдыда уланта турган иштери Кыргыз Республикасынын «Улуттук дем - дүйнөлүк бийиктик» уңгужолу доктринасынын төмөнкү жоболоруна:

- илимдин өнүгүшү менен мамлекеттин өнүгүшүнүн бири-бири менен өтмө катар байланышта экендигин таануу - илим тармактары өнүкпөгөн мамлекеттин келечеги жок экендигин, келечеги жок мамлекетте илим тармактары өнүкпөй тургандыгын дайыма эске алуу;
- илимдин бардык тармактарында, инновациялык технологиянын акыркы ачылыштарын колдонууга жетишүү, ошону менен илимий ойдун дүйнөлүк кеңдиги менен бийиктигин өздөштүрүү;

жана бул доктринанын мамлекеттик тил боюнча, 2030-жылга чейин Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук программасынын STEM-билим берүүнү бекемдөө, колдонмо илимин өнүктүрүү боюнча жоболоруна да шайкеш келет.

Жасалма интеллект жана кыргыз тилинин санариптик изинин сапатын көтөрүү

Эл Илим коомдук фонду тилдер арасындагы теңсиздикти күчөтө турган жасалма интеллект (ЖИ) доорунда кыргыз тили үчүн мааниси терең ишти аткарууга да аракеттенүүдө.

Жасалма интеллект адистеринин аныктамасы боюнча кыргыз тили Табигый тилди иштетүү (NLP) куралдары жетишсиз жана аз ресурстуу тилдердин катарында.

Ресурсу аз дегенде ЖИ адистери санарип маалыматтары менен тексттери аз, изилдөөлөр чектелүү, технология платформаларында колдонулбаган тилдерди эске алышат.

ЖИнин Табигый тилди иштетүү тармагында тилдик ар түрдүүлүктүн жетишсиздиги - атайын көз жаздымда калтыруудан же бир жактуу мамиленин көрүнүшүнөн эмес. Мунун негизги себеби - Табигый тилди иштетүү (NLP) куралдары жетишсиз тилдерде маалыматтын аздыгы.

Андыктан, глобалдык Интернет түйүнүндө кыргыз тилинин санариптик изинин сапатын көтөрүү, туура маалыматтуу жана сапаттуу тексттерди көбөйтүү - ЖИ доорунда кыргыз тилинин өнүгүшү үчүн мааниси жогору иш.

IBM компаниясынын түшүндүрмөсү боюнча да «жасалма интеллекттин ыкмалары ар түрдүү болгону менен, алардын баары негизинен маалыматтарга, алгоритмдерге жана эсептөө кубаттуулугуна таянат. ЖИ системалары чоң көлөмдөгү маалыматтар менен иштөө аркылуу үйрөнүп, өркүндөйт жана адамдар байкабай калышы мүмкүн болгон үлгүлөрдү жана байланыштарды аныктайт. Бул маалыматтар окутуу материалы катары кызмат кылат, ал эми маалыматтын сапаты жана көлөмү жасалма интеллекттин иштөөсү үчүн абдан маанилүү».

Эгер санарип мейкиндикте кыргыз тилинде билим жана илимий билим жок болсо жасалма интеллект башка тилдердин маанилерин колдонуу аркылуу иштеген болот.

Генеративдик ЖИнин кайсыл модели болбосун санарип мейкиндикте буга чейин топтолгон жана адам жараткан тексттик-маалыматтык ресурсту колдонууда.

2025-жылга карата эсептер боюнча ал маалыматтык жана тексттик ресурстун 55%га чейинки бөлүгү англис тилинде.

Фонддун салымы

Эл Илим коомдук фонду жасап жаткан иш төмөнкүлөргө салым кошот:

- кыргыз тилин туура түшүнүп, туура колдонушу үчүн ЖИ (AI) системаларына керектүү маалыматты жана контексти камсыз кылууга;
- жасалма интеллект доорунда кыргыз тилинин ресурстук базасын түзүүгө;
- кыргыз тилин санарип мейкиндикте илим жана технология багыты боюнча өнүктүрүүгө;
- кыргыз тилинде илимий билим, илим жана технология боюнча маалымат алууга;
- калктын илимий сабатын көтөрүүгө.

Мамлекеттик мекемелер жана коомчулук менен байланыш

Эл Илим коомдук фондунун иши тууралуу маалымат Кыргыз Республикасынын Президентинин Администрациясынын, Министрлер Кабинетинин өкүлдөрүнө, Илим, жогорку билим берүү жана инновациялар министрлигинин, Улуттук илимдер академиянын, КР Президентине караштуу Мамлекеттик тил жана тил саясаты боюнча улуттук комиссиянын жетекчилигине берилди.

Эл Илим коомдук фондунун «Эл Илим» илимий-элдик (популярдуу) санарип журналы иштей баштаганы тууралуу илимпоздор жамааты, коомчулук кабардар болду.

Эл Илим коомдук фонду «Эл Илим» журналынын алгачкы макалалары үчүн сынак жарыялап, анын жыйынтыгында төмөнкү илимпоздор:

- **Айгүл Бекболотова** - биология илимдеринин доктору, КМТУнун профессору;
- **Саадат Сулайманкулова** - химия илимдеринин доктору, КРУИАнын Нанотехнология лабораториясынын башчысы;
- **Чолпон Өмүргазиева** - биология илимдеринин кандидаты, КРУИАнын Экологиялык микробиология лабораториясынын башчысы;
- **Элмира Аламанова** - химия илимдеринин кандидаты, КРУИАнын Химия жана фитотехнология институтунун улук илимий кызматкери;
- **Жазгүл Келгенбаева** - химия илимдеринин кандидаты, КММАнын биохимия кафедрасынын окутуучусу;
- **Наргиза Сатаева** - КРУИАнын Бийик тоо физиологиясы жана медицина институтунун окумуштуу катчысы;
- **Канат Ишенбек** - техника илимдеринин доктору (Dr.-Ing.), Швейцариядагы *Schott Pharma AG* компаниясынын улук инженери;
- **Айгүл Исамидин кызы** - ОшМПУнун окутуучусу, аспирант;
- **Айганыш Нурканбек кызы** - КРУИАнын Экологиялык микробиология лабораториясынын илимий кызматкери;
- **Турсун Акылбекова** - КРУИАнын Биотехнология институтунун илимий кызматкери,

ошондой эле төмөнкү окуучулар:

- **Мээримай Кыргызбаева,**
- **Илим Молдокулов,**
- **Кыз-Жибек Калматова,**
- **Айбике Эрмекова,**
- **Азема Анарбекова,**
- **Мисирбек Алакбаров,**

«Эл Илим» журналынын алгачкы авторлору болушту.

Эл аралык кызматташтык

Эл Илим коомдук фонду глобалдык илимдин соңку изилдөө багыттары боюнча илимий билимди камтыган материалдарды алуу максатында дүйнөлүк университеттерден Массачусетс технология институтунун (АКШ), Мельбурн университетинин (Австралия), Мюнхен техникалык университетинин (Германия), Эйндрховен технология университетинин (Нидерланд) медиа кеңселери менен байланыш түзө алды.

Ошондой эле илим менен технологиянын глобалдык журналдарынан MIT Technology review (АКШ), Horizon (Евробиримдик), Knowable Magazine (АКШ), Polytechnique Insights (Франция) менен кызматташтык боюнча байланыш орнотту.

Бул журналдардын соңку үчөөсү автордук укук эрежелери толук сакталган шартта макалаларын кыргыз тилине которууга расмий уруксат беришти.

Эл Илим коомдук фондунун негиздөөчүсү Улан Эшматов 2025-жылдын 25-26-ноябрь күндөрү Париж шаарында «Жасалма интеллектти кабыл алуу (Adopt AI)» аталышындагы эл аралык саммитке катышып, анын натыйжасында «Жасалма интеллект-2030 жана жаңы доорго даярдык» аталышындагы аналитикалык макала жарыяланды.

Жыйынтык

Эл Илим коомдук фонду өзүнүн Уставында белгиленген конкреттүү максат-милдеттерин, анын ичинде кыргыз тилин санариптик жана илимий контекстте өнүктүрүү боюнча ишин 2026-жылы да улантат.

Ошондой эле фонддун иши Кыргыз Республикасынын адам капиталын өнүктүрүүгө, интеллектуалдык потенциалын жогорулатууга, билим берүү системасын колдоого жана коомду XXI кылымдын чакырыктарына адаптациялоого салым кошууга багытталган.